

Список використаних джерел

1. Український клуб аграрного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agribusiness.kiev.ua>
2. Ринок праці України. – 2012: Стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>
3. Там само.
4. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України за 2013 рік: Стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Бюджет-2011: хвилююча драма із вдалим завершенням // Євробюлетень. – 2011. – №1. – С. 14.
6. Могильний О.М. Ринок праці та зайнятості в сільській місцевості // Ринок праці України: перспективи євроінтеграції: Монографія / за ред. І.Ф. Гнібіденка. – К. : ТОВ “ДКС центр”. – 2012. – С. 60–61.
7. Могильний О.М. Реалії та парадокси аграрної політики // Економіка України. – 2008. – №12. – С. 40–52.
8. Праця України у 2011 році: Стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Витрати і ресурси домогосподарств у 2011 році. Там само.
10. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік. Там само.
11. Могильний О.М., Орлатий М.К. Експортувати товари, а не робочу силу // Ринок праці та зайнятість населення. – 2012.– № 3. – С. 3–8.

Стаття надійшла 30.07.2013

УДК 331.7

І.В. Прокопа

Формалізація зайнятості в особистих селянських господарствах як засіб подолання соціального відторгнення селян

У статті розкрито необхідність, напрями і шляхи повнішого залучення членів товарних особистих селянських господарств до сфери дії трудового законодавства і соціального захисту населення; висвітлено вітчизняний і зарубіжний досвід розв'язання цього завдання та можливості його використання.

Ключові слова: державна підтримка, зайнятість, особисті селянські господарства, пенсійне страхування, соціальне забезпечення, формалізація.

This article reveals the need, direction and ways of fuller involvement of commercial private farms in complying with the labor legislation and participating social protection programs; the article also covers domestic and foreign experience in solving this problem and the possibility of its use.

Keywords: government support, employment, private farms, pension insurance, social security, formalization.

Вступ. Особисті селянські господарства (ОСГ) – найвагоміша частина господарств населення, тобто домогосподарств, що здійснюють сільськогосподарську діяльність як з метою самозабезпечення продуктами харчування, так і виробництва товарної сільськогосподарської продукції. Упродовж майже всього періоду пострадянських аграрних трансформацій господарства населення забезпечували виробництво понад половини (в окремі роки – до двох третин) валової продукції сільськогосподарської галузі, і на сьогодні, коли корпоративний сектор аграрного виробництва демонструє прискорене зростання, вони дають майже половину обсягу цієї продукції. ОСГ виконують ще й надзвичайно важливу соціальну функцію: вони є місцем прикладання праці сільських жителів і вагомим джерелом надходжень (натуральних і грошових) бюджетів домогосподарств. Проте зайнятість в ОСГ, на жаль,

не є соціально рівноцінною із зайнятістю, наприклад, найманого працівника, що робить селянські господарства “другорядною” формою господарювання в аграрному секторі, а власників і членів цих господарств – “другосортними” членами суспільства. Це є вагомою перешкодою до подолання існуючих деформацій у вітчизняному аграрному і сільському розвитку.

Мета статті – розгляд напрямів і шляхів формалізації зайнятості в особистих селянських господарствах як засобу їх інституалізації, що відкриває можливість повноцінного залучення членів цих господарств до сфери дії трудового законодавства і соціального захисту населення.

Гіпотеза дослідження. Сучасні особисті селянські господарства сформувалися в процесі еволюції у вітчизняних умовах сімейного типу господарювання в сільському господарстві. Вони розвиватимуться й еволюціонуватимуть і надалі, адаптуючись до ринкових умов, а частина з них набуватиме дедалі відчутніших рис виробників товарної продукції. Інтеграція ОСГ у ринкові механізми функціонування економіки вимагатиме і неминуче призведе до дедалі повнішої формалізації їх діяльності, у т. ч. у сфері відтворення їхнього людського капіталу (робочої

Прокопа Ігор Васильович, доктор економічних наук, професор, чл.-кор. НААН України, головний науковий співробітник ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” (Київ).

© Прокопа І.В., 2013

сили). Формалізація зайнятості в ОСГ – одне з найневідкладніших завдань їхнього подальшого розвитку, і держава повинна всіляко сприяти його вирішенню.

Результати дослідження. На основі даних Державної служби статистики України, що публікуються за результатами вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності, чисельність зайнятих в особистих селянських господарствах в останні роки оцінюється на рівні 2,2–2,6 млн осіб. У 2011 р. це становило майже 77% від загальної чисельності зайнятих в аграрній сфері і приблизно 40% – від усієї кількості зайнятого сільського населення. Члени ОСГ, які не мають іншого місця роботи, вважаються особами, що забезпечують себе роботою самостійно і, відповідно до ст. 4 Закону України “Про зайнятість населення”, належать до зайнятого населення [1]. Таким чином, зайнятість в особистих селянських господарствах є діяльністю в неформальному секторі економіки і *самозайнятстю без реєстрації*. Як і в інших випадках самозайнятості без реєстрації, зайняті в ОСГ, за справедливим висновком авторів Національної доповіді про людський розвиток в Україні, практично повністю виключені зі сфери дії трудового законодавства і соціального захисту на робочому місці, що створює бар’єри на шляху їх економічного залучення [2, с. 63]. Такий соціально-трудова статус сприймається людьми, що ще недавно перебували під захистом колгоспно-радгоспної “соціальної парасольки”, а також молодшими членами їхніх сімей, як відверто дискримінаційний.

В Україні робилися спроби вдосконалення правового унормування зайнятості в особистих селянських господарствах. Одна з них була пов’язана з необхідністю захисту прав сільських жителів на реєстрацію в органах Державної служби зайнятості як безробітних. Зокрема, пропонувалося внести зміни до Закону України “Про особисте селянське господарство”, якими:

- врегулювалися би питання набуття та припинення членства в особистому селянському господарстві: члени сімей власника ОСГ мали б у письмовій формі інформувати місцеву владу про згоду спільно вести на наданій земельній ділянці особисте селянське господарство;

- передбачалося б ведення обліку не лише особистих селянських господарств, а й їх членів, надання господарствами щорічного звіту про їхню діяльність; інформування місцевими радами органів Державної служби зайнятості та Державної податкової служби про результати згаданого обліку та подання їм копій звітів ОСГ [3].

Викладене лише частково (і, на нашу думку, невдало) спрямоване на розв’язання проблеми формалізації зайнятості в особистих селянських господарствах. По-перше, зацікавленість осіб, які не мають іншого місця роботи, окрім цих господарств, у входженні у сферу дії трудового законодавства та державного соціального забезпечення не обмежується можливістю отримання за певних обставин статусу безробітного. Значно більшою є їхня потреба у соціальному страхуванні на випадок втрати працездатності внаслідок хвороби, нещасного випадку, досягнення пенсійного віку тощо. По-друге, згаданий закон у разі його прийняття мотивував би сільських жите-

лів не до реєстрації зайнятості в ОСГ, а навпаки, до відмови від реєстрації, оскільки саме така відмова створювала б підставу претендувати на статус безробітного.

Пропозиція про ведення обліку не лише ОСГ, а й їх членів, заслуговує на увагу, але з певними уточненнями. Опосередковано такий облік уже ведеться, адже особистим селянським господарством вважається сільське домогосподарство, якому надана земельна ділянка з відповідним цільовим призначенням, а списки членів домогосподарств містяться у книгах Погосподарського обліку, які ведуть сільські (селищні) ради. Отже, окремий облік членів ОСГ потрібен не загалом, а саме у сенсі формалізації їхньої зайнятості. Проте такої формалізації не потребують особи, що мають інше місце роботи, пенсіонери тощо. Окрім цього, визнання особи формально зайнятою в ОСГ передбачає отримання господарством і нею особисто доходу, очевидно, не меншого від мінімальної заробітної плати, а це, у свою чергу, зачіпає питання визначення такого доходу, сплати відповідного податку тощо. Таким чином, формалізація зайнятості в ОСГ означає набуття їх членами не лише певних прав, а й обов’язків, що потребує ретельного опрацювання всіх пов’язаних із цим завдань фахівцями різних галузей.

Передусім слід визнати, що на формалізацію зайнятості можуть претендувати члени тих господарств, які виробляють товарну продукцію та отримують дохід від її реалізації. Отже, насамперед потребують виокремлення і формалізації особисті селянські господарства товарного спрямування, тобто *товарні ОСГ*. По суті йдеться про запровадження реєстрації таких господарств як самостійних економічних суб’єктів.

Без цього не можна обійтися вже й тепер, коли в Україні поступово розширюється практика державної підтримки малотоварного виробництва. У 2012 р. на загальнодержавному рівні ОСГ могли отримувати (при дотриманні певних умов) дотації на утримання та збереження молодняку великої рогатої худоби та на часткове відшкодування витрат на придбання установки індивідуального доїння корів. В окремих областях ці види підтримки доповнювалися низкою інших заходів, що фінансувалися в межах регіональних програм. У Волинській обл., наприклад, у 2012 р. виконувалося 9 програм фінансової підтримки АПК, з яких п’ять безпосередньо стосувалися селянських господарств, а ще два були частково спрямовані на поліпшення умов їх функціонування. Отримання ж коштів бюджетної підтримки у ряді випадків вимагає відкриття банківського рахунку для їх перерахування. Розширення та урізноманітнення цієї практики актуалізуватиме необхідність чіткішого обліку господарств – отримувачів коштів. Водночас заходи щодо повнішої формалізації (реєстрації) товарних господарств повинні бути дуже зваженими, не містити жодних елементів примушування, тиску чи “голого адміністрування”, щоб не спонукати успішних селян до “втечі у тінь” чи згорання діяльності. Головним напрямом такої формалізації має стати самоідентифікація товарних господарств, коли вони, відгукуючись на якийсь заохочувальний захід, добровільно обирають новий господарський статус.

Життя підтверджує своєчасність зазначених інституційних змін. Про це свідчить, зокрема, досвід

Волинської обл., де в окрему групу особистих селянських господарств – сімейних (родинних) ферм – виділяють господарства, які утримують трьох і більше корів. Статус сімейних (родинних) ферм дає їм можливість користуватися підтримкою в рамках загальнодержавних і регіональних програм, які активно впроваджуються в області, а це, у свою чергу, спонукає до подальшого нарощування виробництва і в кінцевому підсумку створює умови для досягнення певного рівня доходу від продажу продукції. Водночас представники сімейних (родинних) ферм на Волині висувають вимогу, щоб статус їхніх господарств передбачав можливість набуття їхніми членами пенсійного стажу, причому для початку це могло б стосуватися одного-двох членів сімейної ферми, які не мають іншого місця роботи, окрім свого господарства. Ця позиція зафіксована в обласному положенні про сімейні ферми, але без законодавчого унормування вона залишається декларативною.

Положення про статус та функціонування сімейних (родинних) ферм Волині затверджено рішенням обласної ради. Облік цих ферм здійснюють сільські, селищні, міські ради за місцем розташування господарства, якому надано зазначений статус; облік у районі ведуть районні управління агропромислового розвитку (АПР) за даними сільських рад, облік в області – головне управління АПР облдержадміністрації. Реєстрація діяльності сімейних (родинних) ферм здійснюється без створення юридичної особи з видачею посвідчення; посвідчення видають управління АПР районних державних адміністрацій згідно із заявками сільських рад. Головне управління АПР обласної державної адміністрації веде зведений реєстр сімейних (родинних) ферм. Цей досвід може бути використаний для ідентифікації товарних селянських господарств і запровадження системи їх реєстрації у всеукраїнському масштабі.

Викладене вище свідчить про наявність в Україні процесу становлення прошарку товарних селянських господарств: сімейні (родинні) ферми є лише одним із проявів цього процесу. Подібні господарства формуються, хоча ще й не формалізуються, і в інших продуктивних підгалузях аграрного виробництва – картоплярстві, овочівництві, виробництві фруктів, ягід, свинарстві тощо. Зазначений процес потребує всебічної державної підтримки: організаційної, фінансово-кредитної, інституціональної і, звичайно ж, соціальної. Світовий досвід свідчить, що вагомим чинником самоідентифікації сімейних господарств як виробників товарної сільськогосподарської продукції слугує заохочувальна (пільгова) система соціального страхування зайнятих у них осіб.

Зарубіжна практика соціального забезпечення в сільському господарстві зазвичай будується на принципах страхування фермерів як самозайнятих осіб. Самозайняті ж самі сплачують за себе страхові внески. Проте низка країн (Австрія, Фінляндія, Франція, Польща, Греція тощо) виділяють фермерів та членів їх родин в окрему категорію, до якої застосовуються спеціальні схеми сплати внесків. У деяких країнах системи соціального страхування в сільському господарстві відокремлені від відповідних загальнонаціональних систем, фермери сплачують страхові внески за зниженими ставками, а в деяких країнах

держава надає малозабезпеченим фермерам субсидії для їх сплати.

В Україні особи, зайняті в ОСГ, можуть брати участь у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні на добровільних засадах, але умови цієї участі далекі від платоспроможності селян і практично роблять її неможливою. Ці умови зобов'язують застрахованого щомісячно "самостійно і добровільно" сплачувати внески, розмір яких визначається на основі мінімальної заробітної плати і ставки страхового внеску, встановленої законодавством. Щомісячні внески одного застрахованого, наприклад, лише до Пенсійного фонду при мінімальній зарплаті в розмірі 1 147 грн і ставці понад 33% становили б приблизно 380 грн, що неприйнятно для абсолютної більшості селян. Цілком очевидно, що для залучення членів товарних селянських господарств до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування слід застосовувати заохочувальний підхід.

Із зарубіжної практики особливий інтерес становить спеціальна, відмінна від загальнонаціональної, система соціального забезпечення власників і членів селянських господарств у Польщі. Центральною інституцією цієї системи є Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego страхування (Каса сільськогосподарського соціального забезпечення, скорочено KRUS), що функціонує під егідою міністерства сільського господарства і розвитку села. Очолює її голова, якого призначає глава уряду за поданням міністра у справах розвитку села. Інтереси застрахованих і отримувачів виплат в діяльності KRUS представляє рада соціального забезпечення селян у складі 25 осіб, яких призначає міністр у справах розвитку села з кандидатур, поданих сільськогосподарськими громадсько-професійними організаціями і професійними спілками індивідуальних селян після консультацій з ними. У засіданнях ради з правом дорадчого голосу беруть участь міністри у справах: соціального забезпечення, розвитку села, фінансів, а також голова KRUS, або їхні представники. KRUS має центральне управління, регіональні відділення, місцеві представництва та інші організаційні одиниці.

Варто зауважити, що питаннями аграрного і сільського розвитку у Польщі (як і в багатьох інших країнах) опікується одне міністерство, але у даному випадку його очільник іменується міністром у справах розвитку села. Цим підкреслюється, що соціальне забезпечення селян належить до сфери державного регулювання саме сільського розвитку.

Каса сільськогосподарського соціального страхування проводить страхування і здійснює виплату пенсій та допомог з тимчасової непрацездатності, обслуговуючи 1,3–1,5 млн осіб. Кошти її формуються за рахунок внесків застрахованих осіб, цільових перерахунків з інших джерел (у т.ч. з Фонду соціального забезпечення (Zakład Ubezpieczeń Społecznych – ZUS) на фінансування виплат клієнтам KRUS, що належать їм на інших, ніж сільськогосподарське страхування, підставах), а також за рахунок дотацій з державного бюджету. Дотація нині є головним джерелом фінансування видатків KRUS: у 2012 р. внески застрахованих осіб до установи становили 1,6 млрд, а дотація з державного бюджету – 15,9 млрд злотих [4].

Внески до KRUS платять усі власники селянських господарств з площею понад 1 умовний гектар за всіх застрахованих членів господарства. Місячний внесок на пенсійне забезпечення одного застрахованого становить 10% від мінімальної пенсії. При цьому внески істотно диференційовані: на їх розмір найбільше впливає величина селянського господарства, а також те, веде чи не веде селянин позааграрну господарську діяльність. Так, власник господарства площею до 50 га, що не веде позааграрної діяльності, платить за себе і за кожного застрахованого лише основний внесок у сумі 83 злотих (приблизно 207 грн) на місяць. Якщо ж площа господарства перевищує 50 га, його власник, окрім основного, сплачує ще й додатковий внесок (лише за себе): за площі 50,1–100 га – 100 злотих; 100,1–150 га – 199; 150,1–300 га – 299; понад 300 га – 399 злотих [5]. Власники та члени селянського господарства, що ведуть позааграрну діяльність, сплачують удвічі більший основний внесок. Середній розмір пенсії, виплачуваної KRUS, становить 838–850 злотих (приблизно 2,1 тис. грн) [6].

Страховий внесок на випадок тимчасової непрацездатності (внаслідок нещасного випадку, захворювання, перебування у декретній відпустці) у Польщі є однаковими для власників і членів селянських господарств незалежно від того, займаються чи не займаються вони позааграрною діяльністю. У IV кв. 2012 р. він становив 42 злотих на одну особу на місяць. Однак, як зазначається у польських публікаціях, “для найбідніших” селян передбачені пільги. За власників і членів селянських господарств з площею до 6 га страхові внески на цей вид соціального забезпечення повністю сплачує держава. Цією пільгою користується понад 700 тис. власників господарств, які застрахували 890 тис. осіб; практично це означає, що приблизно 59% забезпечуваних в KRUS отримують допомогу з тимчасової непрацездатності державним коштом. Крім цього, близько 200 тис. селян, що мають господарства площею 6–15 га, платять половину внеску, передбаченого для даного виду страхування [7].

Слід зазначити, що в польському суспільстві ставлення до чинної системи сільськогосподарського соціального страхування неоднозначне: багато хто її розцінює як несправедливо пільгову. Як аргумент приводяться, зокрема, такі дані. Сукупний внесок на соціальне страхування найманого працівника з мінімальною заробітною платою 1 386 злотих становить 556 злотих на місяць (300 платить робітник і 256 злотих – роботодавець), що майже у 5 разів більше, ніж внесок власника селянського господарства з площею землекористування до 50 га. Мінімальна пенсія, виплачувана KRUS, удвічі нижча, ніж та, яку отримують наймані працівники з Фонду соціального забезпечення, але співвідношення у внесках і виплатах явно на користь селян. Проте пропозиції щодо реформування всього сектору соціального забезпечення поки що не реалізуються. Водночас кількість селян, які користуються послугами KRUS, неухильно зменшується: якщо у 1995 р. їх було понад 2 млн, то тепер на третину менше. Зменшується й сума дотацій KRUS з державного бюджету [8].

В Україні також є досвід субсидування соціального страхування осіб, зайнятих у сільському господарстві. За рахунок бюджетних коштів у 2005–2009 рр. здійснювала-

ся компенсація Пенсійному фонду втрат від застосування платниками фіксованого сільськогосподарського податку спеціальної ставки зі сплати збору на обов'язкове пенсійне страхування, тобто державна підтримка надавалася господарствам, які використовують найману працю. Розміри цієї компенсації щороку зменшувались і врешті-решт виплати були припинені, а господарства перейшли до повної сплати соціального внеску. Цілком логічно, щоб товарним селянським господарствам надавалися ті чи інші преференції щодо залучення їхніх членів до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Для опрацювання всіх аспектів розв'язання цього завдання доцільно створити робочу групу з працівників міністерств: аграрної політики і продовольства, соціальної політики, фінансів, інших зацікавлених міністерств і відомств, науковців та представників селян.

Проблема формалізації зайнятості та пенсійного забезпечення членів товарних селянських господарств на пільгових умовах може вирішуватись ними і самостійно в межах державної підтримки аграрного сектору, і в контексті реформи пенсійної системи. Варто зауважити, що її вирішенню не заважає нинішнє складне фінансове становище Пенсійного фонду, на погашення дефіциту якого з державного бюджету щорічно виділяється дотація у сумі приблизно 20 млрд грн з метою забезпечення виплат уже призначених пенсій. Кошти, необхідні для запровадження пільг щодо сплати внесків членами ОСГ, можуть спрямовуватися до Пенсійного фонду в межах загального обсягу цієї дотації. Просто незначна (10–15%) її частина набуватиме іншого цільового призначення: вона потраплятиме до Фонду не як покриття його дефіциту, а як компенсація втрат від надання пільг застрахованим особам, зайнятим в ОСГ. Тобто наразі йдеться лише про своєрідне “перейменування” частини бюджетних коштів, котрі все одно спрямовуються до Пенсійного фонду. Водночас цей захід матиме вагомий позитивні наслідки: сприятиме зростанню кількості зареєстрованих виробників товарної сільськогосподарської продукції і, відповідно, платників збору до Пенсійного та, можливо, інших фондів соціального страхування.

Висновки. Особисті селянські господарства є нині основним місцем застосування праці сільських жителів: на них припадає понад три чверті загальної кількості зайнятих у сільському господарстві та споріднених з ним галузях і приблизно 40% від усього зайнятого сільського населення України. Разом з цим проблема повнішого залучення осіб, зайнятих в ОСГ (насамперед в господарствах, що виробляють товарну сільськогосподарську продукцію), до сфери дії трудового законодавства і соціального захисту населення, залишається невирішеною. Це справляє негативний вплив на аграрний і сільський розвиток.

Розв'язання зазначеної проблеми передбачає здійснення системи заходів з підтримки ОСГ (фінансово-кредитної, організаційної тощо) та стимулювання в них розвитку товарного виробництва і безпосередньо пов'язане з самоідентифікацією та реєстрацією селянських господарств як виробників товарної продукції з формалізованою зайнятістю їх членів. Досвід функціонування сімейних (родинних) ферм у Волинській області дає підстави виокремити такі принципи формування механізму

реєстрації та обліку зайнятості в ОСГ: 1) добровільність реєстрації у статусі товарного господарства (зазвичай вона проявляється під стимулюючим впливом державної підтримки); 2) досягнення певного рівня доходності господарств від реалізації товарної продукції; 3) роздільний облік господарств, у яких фіксується зайнятість їхніх членів, і решти ОСГ.

Важливим стимулом для виокремлення прошарку товарних селянських господарств та формалізації зайнятості їх членів є застосування заохочувального підходу щодо залучення зайнятих в них осіб до загальнообов'язкового державного соціального страхування. Засобами заохочення можуть бути: знижені ставки страхових внесків, диференційовані в залежності від розміру господарств та характеру діяльності зайнятих в них осіб; поступовий перехід до повної сплати таких внесків; дотації малозабезпеченим селянам на сплату внесків тощо. Для розв'язання цього завдання доцільно створити робочу групу з представників органів виконавчої влади, науковців і селян. Бюджетне субсидування соціального забезпечення осіб, зайнятих в селянських господарствах, може стати одним із напрямів державної підтримки аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Про зайнятість населення. Закон України // Голос України. – 2012 р., – 18 серп.
2. Національна доповідь про людський розвиток 2011. Україна: на шляху до соціального залучення. – К., 2011. – С. 63.
3. Про внесення змін до Закону України “Про особисте селянське господарство”. Проект Закону України // Урядовий кур’єр. – 2009 р., 22 травн. – С. 12.
4. Nie będzie reformy KRUS. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rp.pl/artukul/1007293.html>
5. Wysokoskładek na ubezpieczenie społeczne rolników w II kwartale 2013 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/wymiar-kwartalnych-skladek-na-ubezpieczenie-spoleczne-rolnikow/>
6. KPUS, czyli emerytury dla rolników za grosze. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bankier.pl/wiadomosci/print.html?article_id=2414698
7. Kto zapłaci najwięcej za ratowanie budżetu. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/567814>
8. Ile kosztuje KRUS. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bankier.pl/wiadomosci/print.html?article_id=2410011

Стаття надійшла 31.07.2013

УДК 369+331.1

Ю.М. Маршавін

Шляхи підвищення ролі державного соціального страхування на випадок безробіття на ринку праці України

У статті проаналізовано генезис державного соціального страхування в Україні, розкриті теоретико-методологічні підходи до підвищення його ролі у фінансуванні заходів активної та пасивної політики зайнятості, практичні проблеми щодо підвищення ефективності професійного навчання безробітних, інших засобів скорочення тривалості безробіття та посилення його профілактики.

Ключові слова: державне соціальне страхування на випадок безробіття, єдиний соціальний внесок, фінансове навантаження на фонд оплати праці, програми активного сприяння зайнятості, професійне навчання безробітних, профілактика безробіття.

The paper investigates the genesis of the state social insurance in Ukraine and discloses theoretical and methodological approaches to increase its role in financing proactive and passive employment policy, practical problems of improving the effectiveness of vocational training of the unemployed, other means to reduce the duration of unemployment and enhance its prevention.

Keywords: state social insurance against unemployment, unified social contribution, financial burden on the wage fund, proactive programs for promoting employment, vocational training for the unemployed, prevention of unemployment.

Постановка проблеми. У процесі розвитку інститутів ринку праці сформувалося два напрями підтримки безробітних – трудове посередництво і страхування на випадок безробіття. Останнє було започатковане наприкінці XIX ст. у Німеччині і на початку XX ст. запроваджене

в інших європейських країнах. Особливою досконалістю страхова система відрізнялася у Великій Британії, оскільки передбачала тісний зв'язок із заходами сприяння зайнятості, діяльністю бірж праці. У Черчілль у своїй промові у Палаті громад британського парламенту у 1909 р. навіть образно порівнював страхування на випадок безробіття і трудове посередництво з подружжям: “Біржі праці і страхування на випадок безробіття, як чоловік і жінка, доповнюють, підтримують і захищають одне одного” [7, с. 311].

Маршавін Юрій Миколайович, доктор економічних наук, доцент, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України (Київ).

© Маршавін Ю.М., 2013